

आधुनिक स्वरूपातील अध्यापक शिक्षणापुढील समस्या**डॉ. ज्ञानेश्वर मगर^१ & डॉ. अंकुश औंधकर^२**^१नवजीवन बी.एड. कॉलेज नेरळ^२बी.एड.कॉलेज तोंडवली ता. कनकवली, जि. रायगड**Abstract**

अध्यापक शिक्षणाची व अध्यापक महाविद्यालयांची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी एन. सी. टी. ई.ने २०१४ मध्ये नवीन निकष व प्रमाणके निश्चित केली आहेत. या निकषांमुळे व प्रमाणकांमुळे बी.एड. बी. पी. एड. एम. एड. आणि एम. पी. एड. या सारख्या अभ्यासक्रमांच्या कालावधीवर मोठा परिणाम झाला. १ वर्षाचा अभ्यासक्रम २ वर्षे करण्यात आला आणि याची अंमलबजावणी शैक्षणिक वर्षे २०१५-१६ पासून करण्यात आली आहे. परंतु हे झाल्यानंतर अध्यापक महाविद्यालयांपुढे अनेक समस्या निर्माण झाल्या आहेत. त्यामध्ये विद्यार्थीसंख्या, प्राध्यापकांचे प्रमाण, भौतिक सुविधा, शिक्षण शुल्क व अर्थिक बाबी यांचा समावेश होतो. या समस्यांवर मात करून अध्यापक महाविद्यालयांची व एकंदरीत अध्यापक शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी प्रयत्न करणे आव्हानात्मक दिसून येते.

Scholarly Research Journal's is licensed Based on a work at www.srjis.com

प्रमुख मुद्दे —

- अध्यापन शिक्षणातील समस्या
- अभ्यासक्रमाचा कालावधी
- अभ्यासक्रमाची रचना
- शिक्षण शुल्क
- भौतिक सुविधा

प्रस्तावना :

N.C.T.E. च्या २०१४ मधील नवीन निकष, प्रमाणके व मार्गदर्शक तत्वानुसार सर्व विद्यापीठांनी आपल्या अध्यापक महाविद्यालयांसाठी २ वर्षे कालावधी लक्षात घेऊन अभ्यासक्रम तयार केला व त्यानुसार शैक्षणिक वर्षे २०१५-१६ पासून याच्या आंमलबजावणीला सुरूवात झालेली आहे. त्यामुळे अनेक वर्षांपासून सुरू असलेल्या चर्चेला पूर्णविराम मिळाला आणि अध्यापक शिक्षणाच्या नव्या पर्वाला सुरूवात झाली. गुणवत्ता वाढविण्यासाठी शासनाने घेतलेला हा निर्णय किती व्यवहार्य ठरतो हे येणारा काळच स्पष्ट करेल.

अध्यापन शिक्षणातील या बदलांमुळे अध्यापक महाविद्यालयांपुढे अनेक समस्या व आव्हाने निर्माण झाली आहेत. आधुनिक स्वरूपातील अध्यापक शिक्षकापुढील समस्या पुढीलप्रमाणे—

१) अभ्यासक्रम कालावधी:—

नवीन प्रमाणकांनुसार अभ्यासक्रमानुसार अभ्यासक्रमाचा कालावधी एक वर्षावरून दोन वर्षांचा करण्यात आला आहे. पदवी पूर्ण केल्यानंतर २ वर्षे बी.एड. अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याची मानसिकता अजूनही महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांची झालेली दिसून येत नाही. गुणवत्ता वाढीच्या

दृष्टीने हे समर्पक असेल तरी अभ्यासक्रमाचा कालावधी हा भविष्यातील अध्यापक शिक्षण व अध्यापक महाविलयांसाठी समर्पक व योग्य ठरेलच असे आज तरी सांगता येत नाही.

२) प्रवेश क्षमता:—

एन.सी.टी.ई. च्या निकषांमुळे २०१५ मध्ये सुरू झालेला २ वर्षांच्या बी.एड. अभ्यासक्रमास प्रवेश क्षमता ही १०० वरून ५० करण्यात आली. म्हणजे १०० विद्यार्थी प्रवेश क्षमता असलेल्या महाविद्यालयाने ५०+ ५० असे दोन युनिट मिळून एक युनिट सुरू ठेवावे. यामुळे अध्यापक महाविद्यालयांवर यावर्षी फक्त ५० विद्यार्थ्यांच्या 'फी' वर महाविद्यालय चालविणे कठीण झाले आहे.

३) शिक्षण शुल्क:—

अध्यापक महाविद्यालयांचे 'शिक्षण शुल्क' नियंत्रित व मंजूर करण्याचे काम शिक्षण शुल्क समिती करत असते. परंतु मागील २००९ पासून 'फी' नियमन व मंजूरीचे काम शिक्षण शुल्क समिती अभावी स्थगित झालेले आहे. म्हणून लवकरात लवकर शासनस्तरावर निर्णय घेऊन शिक्षण शुल्क मंजूरी मिळाली नाही तर अध्यापक महाविद्यालयांच्या अडचणीत वाढ होईल.

४) प्राध्यापक संख्या:—

नवीन प्रमानांनुसार प्राध्यापक संख्येत देखील वाढ झालेली दिसून येते. यामध्ये एका युनिटसाठी एक प्राचार्य, ४ शिक्षणशास्त्र/मूलभूत विषय शिक्षक, विषयांसंबंधी अध्यापनशास्त्र ८ शिक्षक, तसेच आरोग्य व शारिरीक शिक्षण १, संगीत, नृत्य १ असे असावेत.

मात्र अध्यापक महाविद्यालय सुरू होण्याच्या कालावधीचा विचार करता या शिक्षकाची नियुक्ती त्यांची शैक्षणिक व व्यावसायिक पात्रता विचारात घेता हे सर्व अध्यापक महाविद्यालयांना शक्य आहे का? तसेच त्याचे मानधन किती असावे हे सुध्दा शासनाकडून निश्चित करण्यात आलेले नाही.

५) भौतिक सोयीसुविधा:—

भौतिक सोयीसुविधांच्या निकषांमध्ये बदल करण्यात आले आहेत. जमिनीचे क्षेत्रफळ २५००sqmt व बांधकाम क्षेत्रफळ १५००sqmt असावे असे निश्चित करण्यात आले.

ग्रामीण भागात जमिनीचे क्षेत्रफळ उपलब्ध असते पण शहरी भागाचा विचार करता 500sq.mt वाढीव क्षेत्र उपलब्ध होणे कठीण आहे. तसेच बांधकाम क्षेत्रफळ ५००sq.mt वाढ करण्यात आली असून ३१ ऑक्टोबर २०१५ पर्यंत त बांधकाम पूर्ण होईल का? कारण बांधकाम पूर्ण करण्यासाठी लागणाऱ्या परवानग्यांचा विचार केलेला दिसून येत नाही. तसेच १८ वर्गखोल्यांची गरजेनुसार आवश्यकता दिसून येते.

६) आर्थिक बाबी:—

NCTE ने अर्थिक फंड मध्येही बदल सुचविले आहेत. एन्डोलमेंट फंड — ५,०००००/- व राखीव फंड — ३,००००/- आवश्यक होते. मात्र ज्या अध्यापक महाविद्यालयांना एकापेक्षा जास्त तुकडी घ्यावयाच्या आहेत त्यांनी १२,०००००/- पर्यंत एन्डोलमेंट व रिझर्व फंड एन. सी. टी. ई. कडे जमा करावयाचे आहेत. सद्यस्थिती पाहता अध्यापक महाविद्यालयांच्या अडचणीत वाढ होत आहे.

शैक्षणिक दृष्टीकोणातून विचार करता बी.एड. अभ्यासक्रमाचा २ वर्षे कालावधी व अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्ता वाढीसाठी, विकासासाठी पोषक असलेला दिसून येतो. मात्र भौतिक सोयीसुविधा, अर्थिक बाबींचा, शिक्षक नियुक्ती इत्यादी विचार करता २ वर्षे बी.एड. अभ्यासक्रमाची कार्यवाही करित असतांना वरील असंख्य अडचणींना तोंड द्यावे लागेल हे निश्चित आहे.

धन्यवाद!